

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties**

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kenmerk
2021-0000586985

Uw kenmerk

Datum 12 november 2021
Betreft Hoofdlijnen nationaal isolatieprogramma

Inleiding

Het kabinet heeft in de begroting 2022 1,3 miljard euro vrijgemaakt voor de verduurzaming van woningen en gebouwen, waarvan 514 miljoen euro is bestemd voor een nationaal isolatieprogramma in de periode 2022 t/m 2024. Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen is de motie van het lid Segers c.s.¹ aangenomen waarin de regering wordt verzocht om de voorstellen uit het "Manifest nationaal isolatieprogramma - 12 voorstellen om sneller, slimmer en socialer woningen te isoleren" nadrukkelijk bij het op korte termijn in te richten nationaal isolatieprogramma te betrekken. In deze brief ga ik, in afstemming met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, in op de door mij beoogde vormgeving van het nationaal isolatieprogramma en geef ik invulling aan de motie van het lid Bisschop² die oproept de mogelijkheden van een contingentenaanpak te bezien. Bij de vormgeving van het nationaal isolatieprogramma heb ik tevens rekening gehouden met de moties over isolatie die het afgelopen jaar zijn aangenomen.³

De budgettaire verwerking heeft uw Kamer ontvangen via de Nota van Wijziging op de begroting van BZK voor het jaar 2022.⁴ De budgettaire verwerking van de middelen voor de Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) heeft uw Kamer via een Nota van Wijziging op de begroting van EZK ontvangen.⁵ Over de plannen voor het stimuleren van de hybride warmtepomp is uw Kamer onlangs geïnformeerd door de staatssecretaris van EZK.⁶

Invulling nationaal isolatieprogramma

Het doel van het nationaal isolatieprogramma is het isoleren van woningen die nu nog slecht geïsoleerd zijn. Het is immers essentieel de vraag naar energie terug te brengen, om dan in de resterende vraag te kunnen voorzien met duurzame

---

¹ Kamerstukken II, 2021/22, 35925 nr. 34.

² Kamerstukken II, 2020/21, 32813 nr. 709.

³ Kamerstukken II, 2020/21, 35570 nr. 26; Kamerstukken II 2020/21, 32813, nr. 699; Kamerstukken II, 2020/21, 32813 nr. 703; en Kamerstukken II, 2021/22, 35925 nr. 61.

⁴ Kamerstukken II 2021/22, 35925 VII, nr. 50.

⁵ Kamerstukken II 2021/22, 35925 XIII, nr. 12.

⁶ Kamerstukken II 2021/22, 32813 nr. 904.

energiebronnen. Dat draagt bij aan CO₂-reductie en leidt bovendien tot lagere energielasten voor bewoners.

Er leeft - onder andere in uw Kamer - een brede wens om iedereen te ondersteunen. Zo roept het manifest op tot laagdrempelige financiële regelingen. Ook wordt in de motie Van der Plas gevraagd doe-het-zelvers te ondersteunen.⁷ Ik wil het programma vormgeven door een samenhangende mix aan instrumenten, die elkaar versterken. Ik maak daarbij onderscheid in de isolatie van koop- en huurwoningen.

Koop

Via een voor iedereen toegankelijke basissubsidie zoals de Investeringsubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) en de Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (voor VvE's) kunnen eigenaar-bewoners subsidie ontvangen voor isolatiemaatregelen. Om meer eigenaar-bewoners en VvE's te stimuleren om isolatiemaatregelen te nemen, en daarmee de energietransitie in de gebouwde omgeving te versnellen, is mijn voornemen de subsidiebedragen voor de verschillende isolatiemaatregelen te verhogen, waardoor het gemiddelde subsidiepercentage wordt opgehoogd van 20% naar 30%. Naar inschatting zal het aantal aanvragen voor isolatiesubsidie hierdoor met een factor 1,8 stijgen. Deze wijziging kan naar verwachting per 1 januari 2022 ingaan. Parallel daaraan wordt uitgewerkt hoe de subsidieregelingen eenvoudiger gemaakt kunnen worden, en hoe lokale aanpakken (bijvoorbeeld met vouchers gericht op kwetsbare huishoudens en slecht geïsoleerde woningen) beter op deze landelijke instrumenten kunnen worden aangesloten.

Toegang tot de ISDE of de SEEH is niet in alle gevallen voldoende. De subsidie dekt immers niet de hele investering af en woningeigenaren moeten daarom maatregelen ook tegen aantrekkelijke voorwaarden kunnen financieren. Een belangrijk instrument dat dit kabinet in het leven heeft geroepen om woningeigenaren te ondersteunen bij het isoleren en verder verduurzamen van hun woning is het Nationaal Warmtefonds. Het fonds biedt financiering voor verduurzaming met lange looptijden, lage rentes voor een zeer brede doelgroep van woningeigenaren en VvE's. Aanvullend zijn in het convenant verduurzaming koopsector, dat in december 2020 is afgesloten, afspraken gemaakt over betere ondersteuning bij het verduurzamen van een te kopen of te verbouwen huis. In dit convenant werken makelaars, taxateurs, hypotheekadviseurs en financiers samen om woningeigenaren beter te ondersteunen.

Daarnaast maakt de Energiebespaarhypotheek, ontwikkeld door het Nationaal Warmtefonds, het vanaf 2021 ook voor mensen zonder leenruimte mogelijk om verduurzamingsmaatregelen te financieren. Vooralsnog onder de voorwaarde dat deze uitgevoerd worden in het kader van gemeentelijke wijkaanpakken of in gemengd bezit van een woningcorporatie. Dit is vanuit het oogpunt van de zorgplicht voor degenen met weinig of geen leenruimte hebben. Medio 2022 zal ik bezien of deze doelgroep verder verruimd kan worden.

---

⁷ Kamerstukken II, 2021/22, 35925 nr. 61.

Parallel daaraan bekijk ik met gemeenten hoe kwetsbare huishoudens, in het bijzonder de huishoudens met een relatief laag inkomen en een hoge energierekening, aanvullend ondersteund kunnen worden bij het nemen van grotere isolatiemaatregelen zoals vloer-, gevel- en dakisolatie. Daarbij valt te denken aan ondersteuning via gemeentelijke energieloketten, aansluiting bij lokale bewonersinitiatieven, bundeling van subsidieaanvragen in het kader van een contingentenaanpak en aan betere koppeling van lokale subsidies (of vouchers) aan de landelijke subsidieregelingen. Door een slimme koppeling van de lokale aanpak aan de landelijke instrumenten, zoals de breed toegankelijke ISDE-subsidies, zal een grotere impact op het contingent slecht geïsoleerde woningen bereikt kunnen worden. Bovendien biedt dit de mogelijkheid om op lokaal niveau maatwerk en goede ontzorging te leveren. Ik ben daarover met gemeenten en de VNG in overleg. Hiervoor kan deels ook worden aangesloten bij de aanpak voor energiearmoede gericht op kleine energiebesparende maatregelen, waarvoor op 15 oktober 2021 150 miljoen euro beschikbaar is gesteld.⁸

Ten slotte is het ook nodig dat er vanuit de markt een aanbod is dat de beoogde versnelling en opschaling mogelijk maakt. Mede naar aanleiding van de moties van het lid Bisschop⁹ en de leden Mulder en Grinwis¹⁰ heeft een werkgroep onder leiding van het ministerie van BZK en de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie voorstellen gedaan voor grootschalige, collectieve aanpakken die de energietransitie in de gebouwde omgeving kunnen helpen versnellen. Een zogenoemde contingentenaanpak, waarbij gestandaardiseerde, voor bepaalde woningtypen beproefde verduurzamingsoplossingen seriematig door aanbieders kunnen worden toegepast, maakt hier onderdeel van uit. Voor woningeigenaren geeft meedoen aan zo'n aanpak zekerheid dat de woning (in één keer of in stappen) naar tenminste de isolatiestandaard wordt gebracht tegen lage kosten. Voor de markt kunnen dergelijke aanpakken bijdragen aan zekerheid en continuïteit in de opdrachten. Deze aanpak zal de komende periode worden uitgewerkt en gekoppeld aan het nationaal isolatieprogramma.

Motie doe-het-zelvers

In de motie van lid Van der Plas¹¹ wordt ingezet op ondersteuning van doe-het-zelvers mede met het oog op schaarse professionals. De mogelijkheid om vouchers open te stellen voor doe-het-zelvers zal nader worden onderzocht. Hierbij dient bezien te worden hoe een subsidievoucher kan leiden tot extra maatregelen ten opzichte van hetgeen nu vaak gebeurt zonder subsidie. Er wordt reeds onderzocht of de ISDE kan worden opengesteld voor doe-het-zelvers, voor relatief eenvoudige isolatiemaatregelen zoals vloer- en dakisolatie. Hierbij wordt onderzocht welke kwaliteit gehaald kan worden met isolatiemaatregelen die doe-het-zelvers toepassen en of deze enigszins vergelijkbaar zijn met door bedrijven toegepaste isolatie.

---

⁸ Kamerstukken II 2021/22, 29023, nr. 272.

⁹ Kamerstukken II, 2021/22, 32813 nr. 709.

¹⁰ Kamerstukken II, 2021/22, 32813 nr. 708.

¹¹ Kamerstukken II, 2021/22, 35925 nr. 62.

Huur

Ook in de huursector is verdergaande isolatie noodzakelijk. Ik wil met het nationaal isolatieprogramma waar mogelijk aansluiten bij de Regeling Vermindering Verhuurderheffing Verduurzaming (RVV-V). Op welke wijze dat het beste kan daarover zal ik uw Kamer begin volgend jaar nader informeren. Voor de RVV-V is in 2020 150 miljoen euro beschikbaar gesteld. Daarmee kon de regeling weer worden opengesteld. Inmiddels is voor dit volledige bedrag ook subsidie aangevraagd waardoor de regeling opnieuw is gesloten. Vanaf 2023 is structureel 104 miljoen euro beschikbaar voor de RVV-V.

Bij de Algemene Politieke Beschouwingen is de Verhuurderheffing met 500 miljoen euro per jaar verlaagd. Over de inzet van de extra middelen uit de Verhuurderheffing worden met Aedes afspraken gemaakt, ook in relatie tot verduurzaming. Het voornemen is deze afspraken ook specifiek te richten op het verduurzamen van slecht geïsoleerde sociale huurwoningen. Voor particuliere verhuurders en institutionele beleggers¹² die geen Verhuurderheffing verschuldigd zijn en gereguleerde huurwoningen verhuren, start er begin 2022 een regeling gericht op verduurzaming en onderhoud (SVOH). Hiervoor was reeds 152 miljoen euro gereserveerd voor de periode 2022 t/m 2025. Zie daartoe mijn brief van 20 april 2021.¹³ De regeling is recent in consultatie gebracht. Het streven is de regeling per 1 maart 2022 in te voeren. Ook deze regeling levert een bijdrage aan de verduurzaming van huurwoningen.

Communicatie

Het nationaal isolatieprogramma wordt richting bewoners ondersteund met een landelijke communicatiecampagne. Daarnaast worden gemeenten en energieloketten vanuit de rijksoverheid ondersteund bij hun lokale communicatie-inzet. Het accent bij het programma zal gericht worden op het uitfaseren van slecht geïsoleerde woningen en slimme inzet van de hybride warmtepomp in situaties waar dit praktische voordelen kent. Isolatie en ventilatie gaan hand in hand. In de communicatie zal hier ook aandacht voor zijn.

Vervolg

In bijlage 1 licht ik de verschillende onderdelen van het nationaal isolatieprogramma verder toe. Daarnaast geef ik in bijlage 2 een reactie op het manifest. Ik verwacht tijdens het wetgevingsoverleg Wonen over de begroting van BZK met u verder van gedachten te kunnen wisselen over de door mij beoogde vormgeving van het nationaal isolatieprogramma en de versnelling van isolatie van slecht geïsoleerde woningen. Het is aan een nieuw kabinet om te beslissen over een eventueel vervolg van het nationaal isolatieprogramma na de periode 2022-2024. Van de extra inzet voor de korte termijn kan worden geleerd, zodat de werkzame elementen de jaren daarna kunnen worden voortgezet.

---

¹² Dit betreft voornamelijk verhuurders met minder dan 50 woningen. Zij betalen geen Verhuurderheffing en konden dan ook niet via de generieke tariefsverlaging gecompenseerd worden. Daarom is voorzien in een specifieke regeling.

¹³ Kamerstukken II, 2020/21, 27926, nr. 338.

**Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties**

Datum
12 november 2021

Kenmerk
2021-0000586985

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

Bijlage 1: Beoogde aanpak nationaal isolatieprogramma

Het nationaal isolatieprogramma bevat de volgende hoofdlijnen:

- 1) Een basissubsidie voor verduurzaming van koopwoningen
- 2) Een basissubsidie voor verduurzaming van huurwoningen
- 3) Middelen voor gemeenten voor een lokale aanpak
- 4) Middelen voor de ontwikkeling van een aanbod voor gelijksoortige woningtypen
- 5) Natuurinclusief, duurzaam en circulair isoleren
- 6) Ondersteuning via communicatie en voorlichting

1) Een basissubsidie voor verduurzaming van koopwoningen

Om langdurige zekerheid te borgen, worden de basissubsidies voor de isolatie van koopwoningen voortgezet. Het gaat om de Investeringsubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) (voor eigenaar-bewoners) en de Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH) (voor VvE's). Door de twee maatregelen-eis in de ISDE en de SEEH komen slecht geïsoleerde woningen sneller in aanmerking, omdat in dergelijke woningen meer maatregelen genomen kunnen worden dan in reeds goed geïsoleerde woningen. De evaluatie van de SEEH (de voorganger van de ISDE) laat zien dat met name labels D-E-F en G worden verduurzaamd met de subsidie.¹⁴

De twee maatregeleneis wordt – mede op advies van TNO¹⁵ - gehandhaafd. Hierdoor blijft het aantal *free-riders* beperkt en is het additionele effect van de subsidies zo groot mogelijk. De twee maatregelen-eis zorgt ervoor dat de regelingen een groter stimulerend effect hebben. Ieder jaar nemen veel mensen immers, ook zonder subsidie, al één maatregel. Bijvoorbeeld om te besparen op de energierekening, bij regulier onderhoud (nieuwe kozijnen met dubbel glas) of voor het milieu. De ISDE en de SEEH zijn erop gericht om woningeigenaren te stimuleren een stap extra te zetten en twee of meer maatregelen tegelijk te nemen.

Om eigenaar-bewoners en VvE's te stimuleren om isolatiemaatregelen te nemen, worden de subsidiebedragen voor de verschillende isolatiemaatregelen verhoogd, waardoor het gemiddelde subsidiepercentage stijgt van 20% naar 30% van de gemiddelde investeringskosten. Naar inschatting zal het aantal aanvragen voor isolatiesubsidie hierdoor met een factor 1,8 stijgen. Deze wijziging kan naar verwachting per 1 januari 2022 ingaan.

Om te zorgen dat meer woningeigenaren gebruik kunnen maken van de ISDE en de SEEH wordt het budget van deze regelingen de komende jaren verhoogd. Voor de ISDE is in de periode 2022 t/m 2024 in totaal 198 miljoen euro extra beschikbaar. Dit komt bovenop de 100 miljoen euro per jaar die in de ISDE al beschikbaar is tot en met 2030 voor investeringen in isolatiemaatregelen, warmtepompen, zonneboilers en warmtenetaansluitingen. Voor de SEEH voor VvE's komt in de periode 2023 t/m 2026 in totaal 35 miljoen euro extra beschikbaar. Dit komt bovenop het reeds beschikbare budget (32,2 miljoen euro). Doordat een koppeling gemaakt wordt met een lokale aanpak is de verwachting

¹⁴ Kamerstukken II, 2021/22, 32847 nr. 820.

¹⁵ Kamerstukken II, 2021/22, 32847 nr. 820.

dat meer huishoudens met een laag inkomen en meer woningen met een slecht energielabel gebruik zullen gaan maken van de ISDE.

Financiering: Nationaal Warmtefonds en Energiebespaarhypotheek

De ISDE en SEEH sluiten aan op financieringsopties zoals de Energiebespaarlening en de Energiebespaarhypotheek van het Nationaal Warmtefonds.¹⁶

Het Nationaal Warmtefonds is in februari 2020 van start gegaan met financiering voor verduurzaming met lange looptijden, lage rentes en een zeer brede doelgroep van woningeigenaren en VvE's.

De Energiebespaarhypotheek maakt het vanaf 2021 voor mensen zonder leenruimte (doordat zij hun maximale leenruimte al hebben gebruikt of door een BKR-registratie), mogelijk om verduurzamingsmaatregelen te financieren wanneer deze uitgevoerd worden in het kader van gemeentelijke wijkaanpakken of de aanpak van gemengd bezit voor een woningcorporatie. Het Nationaal Warmtefonds behandelt nu de eerste aanvragen van woningeigenaren voor energiebespaarhypotheek uit wijkaanpakken van gemeenten en corporaties. Zoals eerder aangegeven zal ik voor de zomer van 2022, op basis van de eerste ervaringen met deze doelgroep, de mogelijkheden beschrijven om ook buiten wijkaanpakken financiering aan te bieden aan woningeigenaren zonder leenruimte.

2) Een basissubsidie voor verduurzaming van huurwoningen

Via het nationaal isolatieprogramma zet ik in op de verduurzaming van huurwoningen, zowel corporatiewoningen als de particuliere huurwoningen. De middelen (100 miljoen euro) die hiervoor zijn vrijgemaakt, worden in 2023 en 2024 ingezet via een (nieuwe) subsidieregeling voor verduurzaming van woningen. Deze regeling richt zich voornamelijk op de aanpak van de energetisch slechtste woningen en lijkt qua subsidiemethodiek op de bestaande Regeling Vermindering Verhuurderheffing Verduurzaming (RVV-V), waarbij grote verhuurders korting kunnen krijgen op de Verhuurderheffing wanneer zij verduurzamen. Daarbij wordt de samenloop met de bestaande RVV-V nog bezien.

Voor particuliere verhuurders en institutionele beleggers¹⁷ die geen Verhuurderheffing verschuldigd zijn en gereguleerde huurwoningen verhuren, start er begin 2022 een regeling gericht op verduurzaming en onderhoud (SVOH). Hiervoor was reeds 152 miljoen euro gereserveerd voor de periode 2022 t/m 2025. Het streven is de regeling per 1 maart 2022 in te voeren.

3) Middelen voor gemeenten voor een lokale aanpak

Veel gemeenten hebben reeds beleid ontwikkeld gericht op reductie van energiegebruik van huishoudens (o.a. via de regeling reductie energiegebruik woningen) en daar een infrastructuur voor staan via energieloketten,

---

¹⁶ Kamerstukken II 2020/21, 32813 nr. 667.

¹⁷ Dit betreft voornamelijk verhuurders met minder dan 50 woningen. Zij betalen geen Verhuurderheffing en konden dan ook niet via de generieke tariefsverlaging gecompenseerd worden. Daarom is voorzien in een specifieke regeling.

energiecoaches, isolatieteams, woningcorporaties etc. Dankzij hun kennis van de lokale situatie kunnen gemeenten maatwerk bieden en zo huishoudens bereiken die via landelijke kanalen moeilijk kunnen worden bereikt. Gemeenten kunnen deze huishoudens helpen, bijvoorbeeld bij het aanvragen van ISDE-subsidie of andere financiering. Door gemeenten de ruimte te geven om aan te sluiten bij de lokale infrastructuur, aanpak en instrumentkeuze kan de huidige lokale aanpak, om met maatwerk extra ondersteuning te bieden, worden voortgezet en versterkt.

De lokale aanpak kan worden vormgegeven als onderdeel van de wijkaanpak of met een andersoortige collectieve aanpak, die door lokale of regionale marktpartijen wordt aangeboden. Verder kunnen gemeenten de middelen gericht inzetten voor lage inkomens die wonen in slecht geïsoleerde woningen. De inzet op slecht geïsoleerde woningen zal bij de vormgeving van de lokale aanpak als een selectie criterium gehanteerd worden.

Voor de lokale aanpak wordt 148,5 miljoen euro beschikbaar gesteld, inclusief uitvoeringskosten. Het streven is de regeling medio 2022 open te stellen. Over de uitwerking ga ik de komende periode met gemeenten en VNG in overleg. Er wordt nadrukkelijk een koppeling tussen de lokale collectieve aanpak en de goede benutting van de ISDE beoogd, zodat lokale instrumenten (zoals vouchers) gericht op slecht geïsoleerde woningen en kwetsbare huishoudens niet als alternatief maar als aanvulling op de landelijk beschikbare subsidies kunnen worden ingezet. Dit versterkt de onderlinge samenhang tussen de lokale aanpak en landelijke instrumenten.

In reactie op de recent gestegen aardgasprijs en de stijgende energielasten van huishoudens heeft het kabinet 150 miljoen euro gereserveerd aanvullend op het nationaal isolatieprogramma om kwetsbare huishoudens met een hoge energierekening en/of een slechte energetische staat van hun woning te ondersteunen via gemeenten.¹⁸ Ik streef ernaar gemeenten in november te informeren over de inzet en uitwerking. Met de middelen van het nationaal isolatieprogramma kunnen gemeenten daarop doorbouwen.

4) Middelen voor de ontwikkeling van grootschalige collectieve aanpakken

Om woningen versneld te kunnen isoleren, is het ook nodig dat er vanuit de markt aanbod is dat die snelheid mogelijk maakt. Een grootschalige, collectieve aanpak kan de energietransitie in de gebouwde omgeving helpen versnellen.¹⁹ Een zogenoemde contingentenaanpak, waarbij gestandaardiseerde, voor bepaalde woningtypen beproefde verduurzamingsoplossingen seriematig door aanbieders kunnen worden toegepast, maakt hier onderdeel van uit. Voor het aanjagen en ondersteunen van de marktontwikkeling op dit vlak wordt 8 miljoen euro per jaar ingezet in de periode 2022 t/m 2024.

---

¹⁸ Zie de brief van de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat over hoge gasprijzen van 15 oktober 2021.

¹⁹ Het verslag van de werkgroep is te raadplegen via <https://www.topsectorenergie.nl/notitie-versnelling-energietransitie-particuliere-woningen>.

5) *Natuurinclusief, duurzaam en circulair isoleren*

Bij isolatiewerkzaamheden moet op grond van de Wet natuurbescherming rekening worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten die in woningen en gebouwen nestelen en verblijven. Een natuurinclusieve aanpak gericht op soortenbescherming is daarom randvoorwaardelijk voor het nationaal isolatieprogramma. Dit zal samen met het ministerie van LNV worden ontwikkeld. Hiervoor is vanuit BZK 4 miljoen euro gereserveerd, wat een deel van het totaal benodigde budget is.

Voor de bevordering van meer duurzaam, natuurinclusief en circulair isoleren zal nader onderzocht worden hoe dit onderdeel kan worden van de verschillende subsidieregelingen.

6) *Ondersteuning via communicatie en voorlichting*

Het nationaal isolatieprogramma wordt richting burgers en bewoners ondersteund met een landelijke communicatiecampagne. Daarnaast worden gemeenten en energieloketten vanuit de rijksoverheid ondersteund bij hun lokale communicatie-inzet. Het accent zal gericht worden op het uitfaseren van slecht geïsoleerde woningen en slimme inzet van de hybride warmtepomp in situaties waar dit praktische voordelen kent. Isolatie en ventilatie gaan hand in hand. In de communicatie zal hier aandacht voor zijn.

In de communicatie zal worden verwezen naar de website verbeterjehuis.nl. Daar kan de woningeigenaar informatie vinden over het isoleren van zijn of haar woning. Op de website is een quickscan tool beschikbaar om een eerste indicatie van de huidige energiezuinigheid van de woning te krijgen, welke verbeteringen mogelijk zijn, en wat de kosten en baten zijn van deze maatregelen.

Halverwege 2022 wordt verbeterjehuis.nl verder uitgebreid. Zo komt er een configuratietool beschikbaar om de bewoner nog beter te ondersteunen en wordt het mogelijk om tot in detail gegevens over de woning in te voeren. In de tool wordt informatie uit transitievisies warmte en uitvoeringsplannen per wijk of buurt zoveel mogelijk betrokken. Als woningeigenaar krijg je hierdoor nog beter inzicht in de mogelijkheden voor energiebesparende verbeteringen en wat nodig is om je woning toekomstklaar te maken.

De subsidie- en financieringsmogelijkheden worden hierbij verder inzichtelijk gemaakt en woningeigenaren kunnen met diverse zoek- en filterfuncties de aanbieders van verduurzamingsmaatregelen op het platform vinden, zoals bouw- en isolatiebedrijven, installateurs, of aanbieders die de woning integraal verduurzamen en van A tot Z kunnen ontzorgen. Ook ondersteunt het platform collectieve acties voor woningeigenaren. Hiermee kan verbeterjehuis.nl een belangrijke bijdrage leveren aan het bij bundelen en bij elkaar brengen van vraag en aanbod. Hiermee wordt ook invulling gegeven aan de toezegging een overzicht te presenteren van het landelijk digitaal platform in relatie tot ontzorgingsdiensten.²⁰

---

²⁰ Kamerstukken II, 2020/21, 32813 nr. 570

Voor bovenstaande aanpak worden de middelen over de verschillende programmalijnen verdeeld volgens onderstaand voorstel.

Activiteit / doel	2022	2023	2024	2025	2026	totaal
Bedragen in miljoen euro						
Uitfasering slechte labels eigenaar-bewoners (ISDE)	66	66	66			198
Uitfasering slechte label VvE's (SEEH) ²¹	0	13,5	13,5	6,25	3,25	36,5
Lokale aanpak	68,5	38,5	41,5			148,5
Ontwikkeling van grootschalige collectieve aanpakken	8	8	8			24
Uitfasering slechte labels huur	0	50	50			100
Natuurinclusief, en duurzaam en circulair isoleren	4	-	-			4
Communicatie	1	1	1			3
Totaal nationaal isolatieprogramma	147,5	177	180	6,25	3,25	514

²¹ Voor de SEEH wordt een kasschuif doorgevoerd. Dit aangezien de SEEH voor VvE's werkt met een gedeeltelijk voorschot voor verduurzaming van VvE-gebouwen, maar ook het betalen van het restant van de subsidie achteraf bij vaststelling (als de verduurzaming is gerealiseerd). Een deel van het budget zal daarom pas in 2025 en 2026 kunnen worden uitgegeven.

Bijlage 2: Reactie op Manifest nationaal isolatieprogramma en motie Van der Plas

Manifest

In het "Manifest nationaal isolatieprogramma" worden 12 voorstellen gedaan om isolatie van woningen te stimuleren. Op veel punten komen de ambities en voorgestelde aanpak in het manifest overeen met de vormgeving van het nationaal isolatieprogramma.

Een belangrijk verschil is het budget. Het budget dat is voorzien in het manifest (jaarlijks minstens 300 miljoen euro bovenop de bestaande ISDE-middelen) is beduidend hoger dan de middelen die in de begroting 2022 beschikbaar zijn gekomen.

In het manifest wordt voorgesteld de twee maatregelen eis uit de ISDE te schrappen. Hierboven is toegelicht waarom deze in stand blijft.

Bovendien is de inzet op het opleiden, werven en behouden van vakmensen – in tegenstelling tot het voorstel in het manifest – geen onderdeel van het nationaal isolatieprogramma. Verderop ga ik daar nader op in.

Verder zet het manifest in op investeren in het gebruik van hybride warmtepompen. Tegelijk met de extra middelen voor isolatie zijn er extra middelen beschikbaar gekomen voor het extra stimuleren van hybride warmtepompen. Het gaat om in totaal 288 miljoen euro voor de periode 2022 – 2024. Dit budget maakt geen deel uit van het eerder genoemde budget voor het nationaal isolatieprogramma, maar komt daarnaast. Een groot deel hiervan zal gaan naar de ISDE. Over de plannen voor het stimuleren van de hybride warmtepomp is uw Kamer geïnformeerd door de staatssecretaris van EZK. In de communicatie wordt de stimulering van isolatie verbonden aan de voorlichting over hybride warmtepompen.

Daarnaast zet het manifest in op het uitdagen van hypotheekadviseurs en -verstrekkers om tegen schappelijke voorwaarden en kosten financiering van verduurzaming van de woning mogelijk te maken. In het convenant verduurzaming koopsector dat in december 2020 is gesloten, werken makelaars, taxateurs, hypotheekadviseurs en financiers samen om woningeigenaren beter te ondersteunen bij het verduurzamen van een te kopen of te verbouwen huis. Gemeenten kunnen in de lokale aanpakken samenwerking zoeken met hypotheekadviseurs en -verstrekkers, zodat bewoners energieadvies én financieel advies kunnen krijgen.

Motie doe-het-zelvers

In de motie van lid Van der Plas²² wordt ingezet op ondersteuning van doe-het-zelvers mede met het oog op schaarse professionals. De mogelijkheid om vouchers open te stellen voor doe-het-zelvers zal nader worden onderzocht. Hierbij dient bezien te worden hoe de subsidievoucher kan leiden tot extra maatregelen ten opzichte van hetgeen nu vaak gebeurt zonder subsidie. Er wordt reeds onderzocht of de ISDE kan worden opengesteld voor doe-het-zelvers, voor relatief eenvoudige isolatiemaatregelen zoals vloer- en dakisolatie. Hierbij wordt onderzocht welke kwaliteit gehaald kan worden met

²² Kamerstukken II, 2021/22, 35925 nr. 62.

isolatiemaatregelen die doe-het-zelvers toepassen en of deze enigszins vergelijkbaar zijn met door bedrijven toegepaste isolatie.

Arbeidsmarkt en scholing

In bovengenoemde motie van lid Van der Plas worden schaarse professionals expliciet genoemd. Ook het in "Manifest nationaal isolatieprogramma" wordt aandacht besteed aan werving, opleiding en behoud van vakbekwaam personeel. Het kabinet onderschrijft de noodzaak en zet hierop in via diverse programma's en beleidssporen. BZK zet zich bijvoorbeeld samen met de sectororganisaties en onderwijskoepels in op meer vakmensen via het traject 'Mensen Maken de Transitie'. Daarnaast heeft EZK onlangs de regeling omscholing naar krapteberoepen verlengd, waarmee werkgevers ondersteund worden bij de omscholing van personeel naar techniek (en ICT). Andere voorbeelden van de inzet op dit terrein zijn o.a. het techniekpact van EZK en OCW en de *human capital* agenda van de TKI Urban Energy.